

Souvky Plus

zvláštní vydání

Kunčický bludný balvan. Foto A. Uhlíř 2019.

březen 2020

Obsah

Úvod

Adresováno mladé generaci (Vladimír Kroutilík)

Dva nejvýznamnější bludné balvany v České republice (Aleš Uhlíř)

Josef Slavíček a jeho výzkum fosilií v souvcích (Oldřich Sobek)

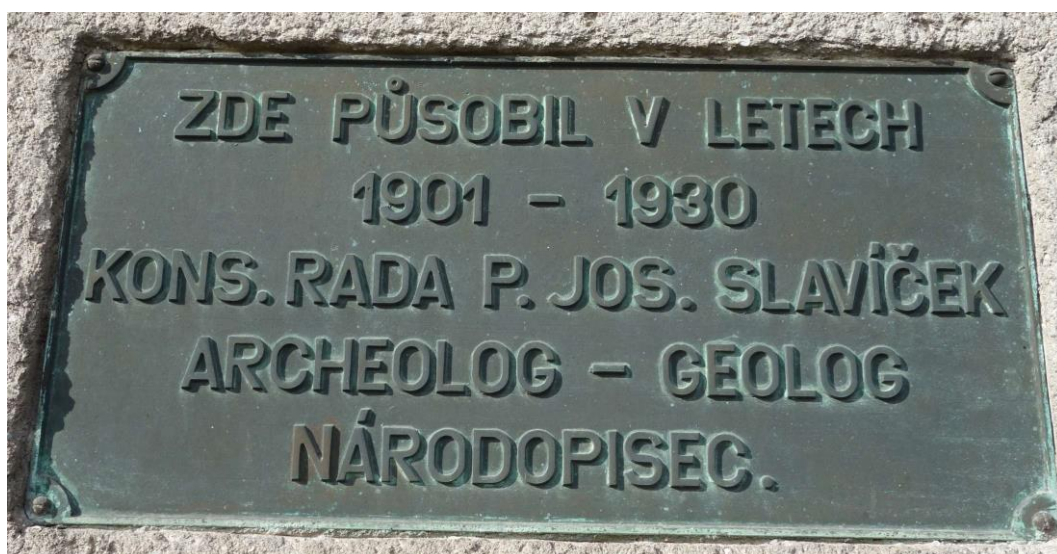
Fotografie souvků z Brumovic (Ferdinand Scholz)

Bludný balvan v Pežgovském lese (Jaroslav Kudláček)

Stopy po nejstarším osídlení Ostravska (Vladimír Kroutilík)

Souvek fosilního dřeva s rytinou (Aleš Uhlíř)

Archeologie Moravy a Slezska 2019

Pamětní deska na budově fary v Libhošti. Foto A. Uhlíř 2020.

Úvod

Toto číslo Souvků Plus začíná článkem ostravského geomorfologa, jehož účast na aktivitách při výzkumu souvků v sobě nese kontinuitu výzkumu kvartéru od 50. let 20. století až po současnost. Ilustrace jsou starší černobílé fotografie, především dokumentační hodnoty.

O Porubském bludném balvanu, který je u nás druhým největším eratikem, psal snad každý, kdo se zabývá souvký. Stále se tak opakují známá fakta, takže se zdá, že nelze přijít s ničím novým. Souvky Plus přinášejí odlišný pohled na „objevení“ tohoto pověstmi opředeného bludného balvanu.

Průkopníka výzkumu fosilií v souvcích, Josefa Slavička, připomene příspěvek autora z Libhoště ilustrovaný dobovými dokumenty. Slavičkovu rozhodnutí vložit fotografie nalezišť pazourkových zkamenělin a zkřemenělých korálů opatřené jeho vlastnoručními poznámkami do farní kroniky se ukázalo prozíravé. Na jiném místě by se sotva po tak dlouhou dobu zachovaly. Čas sice fotografie poznamenal, ale nebral jim nic z jejich autentičnosti. Po Slavičkovi se soustavně souvky v okolí Libhoště nikdo nezabýval. Ani výkopy pod Libhošťskou hůrkou v místech Slavičkových výzkumů, k nimž dochází při současných pracích na stavbě dálnice D 48, které mají být ukončeny v roce 2020, zřejmě dosud nikdo k revizi Slavičkových výzkumů nevyužil.

Unikátní souvek s velkou fosilií houby *Aulocopium* v pazourku opolského typu a další své nálezy představí sběratel souvků z Brumovic.

Vyprávění o bludném balvanu v Pežgovském lese připomene dnešní příměstskou lokalitu v krajině mezi Šenovem, Havířovem, Petřvaldem a Orlovou, kdysi tajemné území s dravými bystřinami, rybníčky a bludnými balvany. Přestože jde o místo snadno přístupné, dosud se tam souvky, pokud je známo, nikdo nezabýval.

Na článek přehledně shrnující poznatky o nejstarším osídlení Ostravska navazuje popis rytiny na souvku fosilního dřeva, nález z roku 1963, který může být jedním z nejvýznamnějších dokladů nejstaršího výtvarného umění na Ostravsku.

A. U

Dosud vydané Souvky Plus (v digitální knihovně Internet Archive):

[Souvky Plus zvláštní vydání listopad 2018](#)

[Souvky Plus zvláštní vydání únor 2019](#)

[Souvky Plus zvláštní vydání květen 2019](#)

[Souvky Plus zvláštní vydání červen 2019](#)

[Souvky Plus zvláštní vydání prosinec 2019](#)

Adresováno mladé generaci

Vladimír Kroutilík

Pokročilý věk mě vybídl, abych do SOUVKŮ PLUS přispěl pro mladou generaci některými poznatky z dlouhodobé činnosti.

Když jsem začínal ve Slezském studijním ústavu v Opavě, zaujala mě skvělá činnost pracovníků Českého geologického ústavu, kteří tehdy v padesátých letech minulého století zahájili systematický výzkum severského zalednění moravskoslezské oblasti. Výsledkem bylo vydání výborné publikace Kvartér Ostravska a Moravské brány v roce 1965. „TEAM“ dr. K. Žebery vytvořil pro všechny pokračující skutečnou „bibli kvartéru“. Badatelů i výkonných geologů, kteří pokračovali a přinesli mnoho dalších poznatků je velký počet a nemožu je proto citovat. K tomuto cíli směřovala také činnost Slezského studijního ústavu, který vydával Přírodovědecký sborník Ostravského kraje.

Co však mezitím zaniklo a nemělo by být zapomenuto je mnoho odkryvů v pískovnách, štěrkojnách, cihelnách, stavebních dílech na komunikacích, při jiných zásazích v terénu, v zahradách apod. Zmizel kupř. vysoce zajímavý odkryv v terénu „Pod Šibeňákem“ v Opavě, v pískovně v Hlučíně (dnes také rekultivované), odkryv v Ostravě-Muglinově, odkryv pod haldou Ema ve Slezské Ostravě, v terénu Staré a Nové Bělé, při budování NHKG atd. Podobný osud mají některé soukromé sbírky přírodnin a artefaktů, jak zjistil A. Uhlíř o sbírce F. Talpy, která v několika kulturních či paměťových institucích, kam byla předána, zmizela.

Některé ze zmíněných lokalit a typických rysů sedimentů jsou na přiložených fotografiích z monografie Hlučínsko (1958). Z již zmíněné hlučínské pískovny zůstává několik velkých bludných balvanů, které „doputovaly“ na Černou louku v Ostravě (nejmohutnější z nich zůstal v Hlučíně). Podobné nálezy odjinud zdobí po léta jiná důstojná místa též v Opavě, v Porubě, ve Frýdku-Místku (zde nedávno renovované) i v menších sídlech.

Chtěl bych pokračovat námětem: k možnostem objevování dalších lokalit velkých i malých souvků, ke kterým se vrací členové kruhu na Hlučínsku (jako J. Dudek, B. Kladiva aj.), na Krnovsku (jako F. Scholz) i na Frýdecko-Místecku (jako A. Uhlíř). K osobní propagaci bolatických sbírek založených J. Dudkem a uznání všem sběratelům. K doplňování databáze bludných balvanů vytvořené R. Pelikánem. K možnostem publikační spolupráce dalších autorů, hlavně z mladší generace. „Poslové severského zalednění“ jsou totiž inspirující i jako kulturní dědictví, jak dokládá aktuálně ostravské divadlo, kde jsou bludné balvany z Černé louky mottem a virtuálním svědkem různých komorních příběhů.

K dalším zájmovým a zajímavým možnostem: „oživení“ – ustálení lokální hranice zalednění, jak k tomu přispívali 150 let geologové a geografové Hohenegger, Hanslik, Hassinger, Jahn, Bartonec, Vitásek, Drahný, Dědina, Demek... Současné poznání jižního evropského zásahu ledovce v Moravské bráně, dovršené J. Tyráčkem, by mohlo zajímat německé odborné fórum Geschiebekunde aktuell Hamburk, kde již publikují Z. Gába a A. Uhlíř. Byla by možná také naše exkurzní návštěva a debata na sporných místech.

Co již pro mne samého nebude možné: např. věnovat se sbírkám (něco unikátního už bylo svěřeno), věnovat se otázkám prostupování mohutné ledovcové hmoty na vyvýšený okraj Nízkého Jeseníku např. od Fulneku k Hranicím, a navázání na zmíněné autory. Návrat k

Jüttnerovým poznatkům o jesenické oblíkové krajině (Rundhöckerlandschaft, 1912), kterou se mi podařilo zachytit a potvrdit při mapování v osoblažském terénu v letech 1961-1965. Mohou se v něčem dopřesnit nejnovější poznatky i o nunatacích.

K beskydské krajině nemohu zapomenout: jak v době mého studia v Praze se divil jeden z ruských geografů, že o zalednění Beskyd není nic známo. Na přednáškách geografie jsem také uslyšel, že v Beskydech proběhlo velké periglaciální snížení vrcholů, až o 10 m. Možná napoví dnešní pokračující výzkum svahových a říčních procesů v beskydské oblasti – pracovníci Ostravské univerzity.

Dále jsem přesvědčen o tom, že by měl být textově pochycen (resp. shrnut) přínos hlubších stavebních zásahů na dálnici D 1 na Ostravsku a na novém spojení D 48 Frýdek-Místek – Č. Těšín – Třinec, na chystaných obchvatech měst. A rovněž pro archeology a sběratele pazourků: aby vytrvali v hledání a dokumentaci dávných stop člověka v širokém okolí proslaveného kopce Landek, v tradici J. Folprechta a B. Klímy.

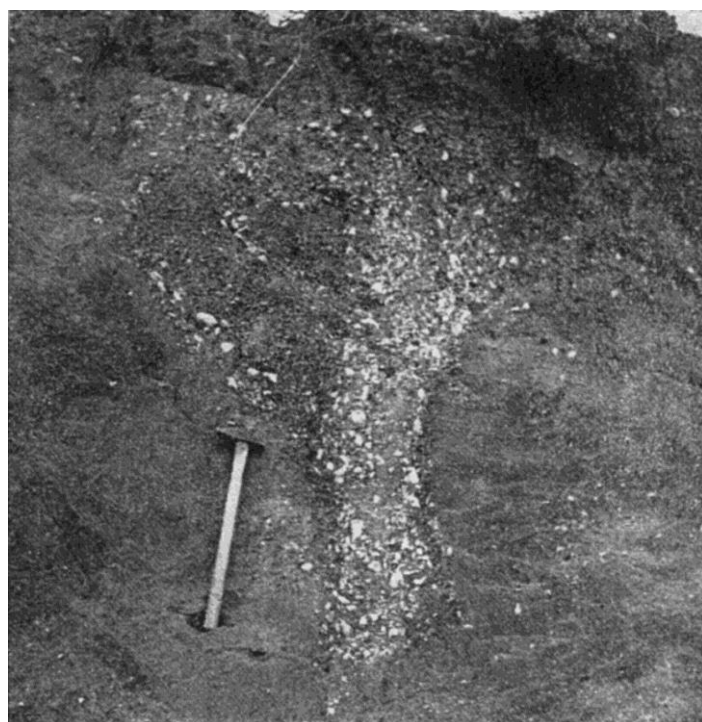
Závěrem vzpomínek nemohu zapomenout na mé přijetí v místě setkávání, na zachování mé odborné knihovny, kdy byla na návrh dr. A. Uhlíře a s organizační podporou T. Rozehnalová ustavena v Bolaticích Knihovna Vladimíra Kroutilíka, jako speciální část fondu místní knihovny, jako všem otevřená databáze pro geovědní poznatky o kvartéru a jejich doplňování, nejen z našeho regionu.

Vám, kteří se setkávají v bolatickém skanzenu, zejména organizátorům panu J. Dudkovi a A. Uhlířovi, dr. Z. Gábovi a P. Wodeckému při odborné garanci a revizi souvkového materiálu, a dalším přátelům: ZDAR k novým objevům! Celému kruhu přeji trvalou podporu obce a starosty pana H. Pavery.

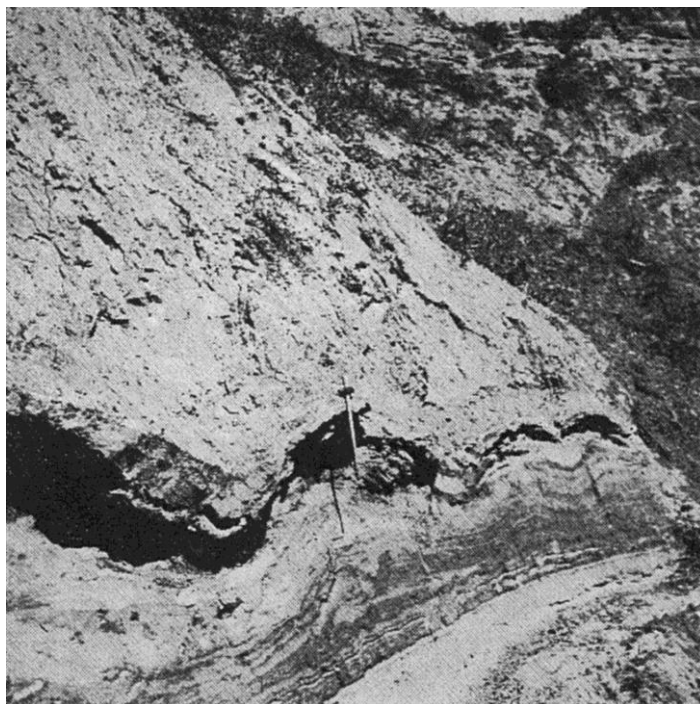
V Ostravě, 27. 2. 2020

Profil pískovou jámou v Opavě-Kateřinkách s poklesovými liniemi a mrazovým klínem.
Foto V. Šibrava.

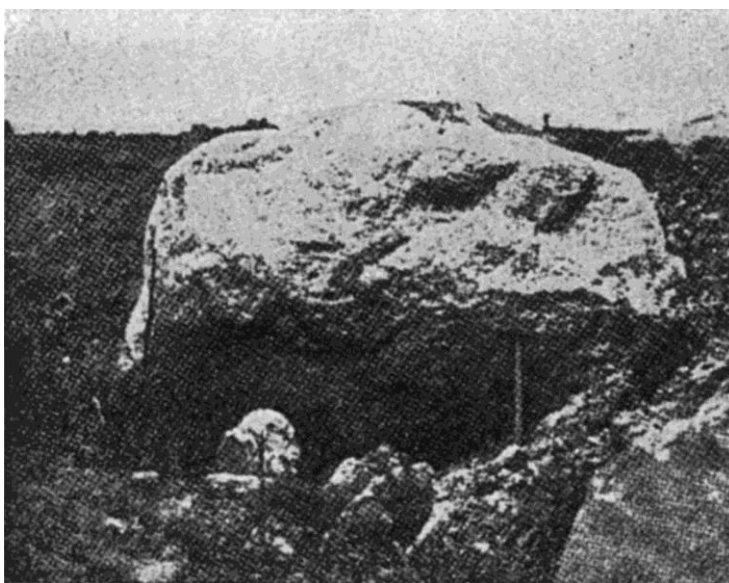

Mrazový klín v ledovcovo-jezerních píscích v pískovně jjv. od Kozmic u Hlučína.
Foto V. Šibrava.

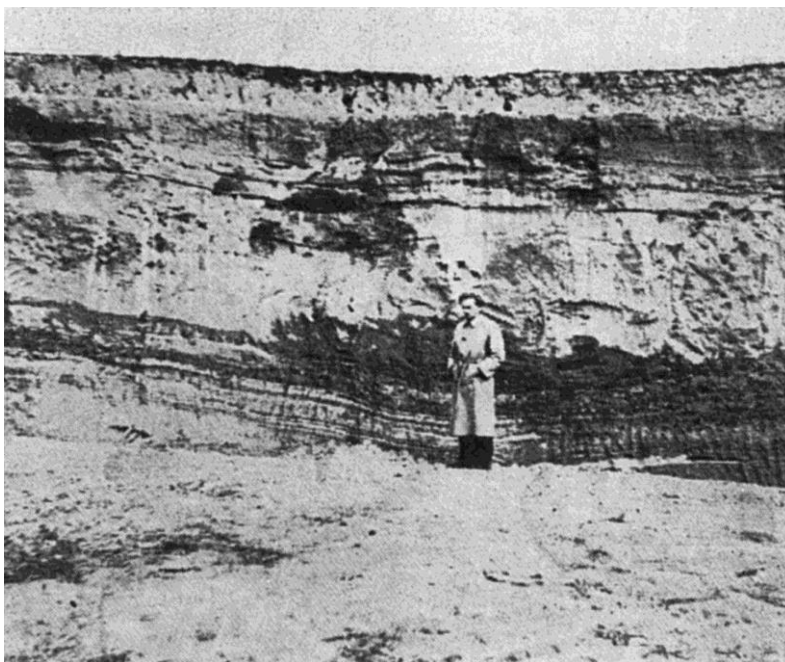
Velmi názorný doklad ledovcové činnosti v pískovně "Pod Šibeňákem" v Opavě. Svrchní varvové polohy i s druhotně vytvořenou polohou vápnitého pískovce jsou tlakem lehce zvrásněny. Nadloží tvoří žlutavě-šedohnědá vápnitá souvková hlína. Nad polohou souvkové hlíny je nasunuta třetihorní kra zeleno-modrošedého slínu s cicváry a dále s úlomky sádrovce.

Foto V. Kroutilík.

Nejmohutnější bludný balvan na Hlučínsku. Rozměry 220 x 206 x 140 cm (hrubo zrná světlejší severská žula). Pískovna jv. od Hlučína (lokalita Rovniny, odkud pochází největší bludný balvan na bývalém sídlišti OKD a bludné balvany na Černé louce v Ostravě).

Foto V. Kroutilík.

Pískovník v Kozmicích. Varvové jíly v podloží ledovcovo-jezerních písků.
Foto V. Šibrava.

Bludné balvany v hlučínské cihelně. Foto V. Šibrava.

Dva nejvýznamnější bludné balvany v České republice

Aleš Uhlíř

U bludných balvanů jsou významné dva údaje – velikost a nadmořská výška, ve které byl konkrétní bludný balvan nalezen. Zatímco rozměry a váhu lze kdykoli, pokud byl nález zachován, zjistit i dodatečně, údaje o nadmořské výšce mohou být sporné. Zejména u těch bludných balvanů, které byly přemístovány, použity jako dekorace veřejných prostranství nebo na různé pomníky.

Dochovaly se zprávy o značně velkých bludných balvanech. Jeden se do roku 1867 nacházel na náměstí ve Vidnavě. Jeho horninou byl granit. Udává se délka od 6 do 7 metrů. Ležel hned vedle staré radnice z roku 1551, která byla uprostřed náměstí. Říkalo se mu „Butterstein“ – „máselný kámen“. Dochovala se o něm pověst, podle níž máselný kámen na náměstí upustil letící čert. O týdních trzích kámen ženy využívaly k chlazení másla a sýrů. Byl totiž chladný i za parných letních dnů. Možná ležel ve stínu radniční budovy nebo pod korunami stromů. Když se v roce 1867 ve Vidnavě stavěla nová radnice, byl použit jako stavební materiál. Dnes již nelze zjistit, kde se v neogotické stavbě nacházejí jeho části.

Jelikož hornina máselného kamene nebyla blíže zkoumána, nemuselo se jednat o kámen severského původu. Kolem Vidnavy se však vyskytují četné velké bludné balvany, takže s velkou mírou pravděpodobnosti mohlo jít o bludný balvan. Že nejde o pouhou pověst, dokazují záznamy v městské kronice. Ještě 50 let po jeho odstranění z náměstí zmiňuje Butterstein německý turistický průvodce jako historickou pozoruhodnost Vidnavy slovy *„Auf dem Hauptplatze bildet der sogenannte sagenhafte "Butterstein", ein 6 m langer und 1 m breiter Granitblock, eine Merkwürdigkeit“* (Na náměstí je pozoruhodností tak zvaný bájný „Máselný kámen“, 6 m dlouhý a jeden metr široký žulový balvan). Průvodce, který údajně vyšel v roce 1908, se dosud nikomu nepodařilo nalézt. Zmínka o máselném kameni se dochovala zprostředkovaně z jiného textu, který slova o máselném kameni v turistickém průvodci cituje. Pokud byl Butterstein bludným balvanem, nacházel se ve výšce 239 m n. m. S velkou pravděpodobností *in situ*, neboť nelze předpokládat dopravu šest metrů dlouhého mnohatunového balvanu odněkud z okolí města do středu náměstí jen proto, aby tam sloužil k odkládání másla.

Mimořádně velký bludný balvan uvádí níže zmíněný Valentin Držkovic. *„U Dolní Lhoty je les Obora a v Oboře Ondrášův důl. A v dole Ondrášův kámen – pravděpodobně veliký bludný balvan“*, vzpomíná v roce 1948 Držkovic na své toulky údolím Porubky. V Oboře měli Němci za druhé světové války skladiště zbraní a u Ondrášova dolu byly v dubnu 1945 sváděny těžké tankové boje. Pak 70 let lesního hospodářství a těžká technika v lese. Dnes bychom tam velký balvan marně hledali.

Do roku 1953 bylo největším známým bludným balvanem v tehdejší Československu eratikum známé dnes jako Porubský bludný balvan. Tento bludný balvan původně ležel ve výšce 240 m n. m. v bezejmenném potůčku v místě nazývaném „v dolech“ na kraji tehdejší slezské obce Poruba, která je dnes západní městskou částí Ostravy.

Vesničané o velkém červeném kameni věděli. Říkali mu „čertův kámen“. Podle pověsti byl kámen několikrát vsazen do stavby porubského kostela (kostel sv. Mikuláše z 15. století), ale čert jej v noci vždy ze zdi vytrhl a hodil do potůčku. Když bylo dlouho sucho, hrozila neúroda

a voda kolem kamene netekla, chodili podle jiné pověsti ke kameni, aby si dárky a zařikávanými vyprosili déšť.

Potůček „v dolech“, kde Porubský bludný balvan ležel do roku 1928. Foto A. Uhlíř 2010.

O tomto kameni se zmiňuje ve svých memoárech malíř Valentin Držkovic. Kolem roku 1920 bydlel u své sestry v hospodě U zlatého lva a často ke kameni chodil rozjímat. Jednou tam našel mrtvého ptáčka s kroužkem z německé ornitologické stanice u Královce. Držkovic býval katolickým knězem a ptáčka obřadně pohřbil. Bludný balvan, který sem zabloudil ze severu, poeticky nazval egyptskou sfinx na slezské zemi. Držkovic byl zřejmě první, koho napadlo kámen vyzvednout. Měl se na tom podílet také učitel Jindřich Šajnar ze Svinova. Dozvěděli se o tom lidé v Porubě, kámen v roce 1928 vytáhli a dali na náves jako pomník k desetiletému jubileu republiky. Od roku 1968 je bludný balvan na ulici Vřesinská. V roce 1990 se stal přírodní památkou s názvem Porubský bludný balvan. Jeho horninou je hrubozrnná porfyrická žula, pravděpodobně ze středního Švédska. Dnes je Porubský bludný balvan součástí památníku osvobození, který byl v Ostravě-Porubě odhalen v roce 2017. Porubský bludný balvan je kámen opředený pověstmi. Jeho „objevení“ lidmi z Poruby v roce 1928 je na památníku popsáno ne zcela správně. Také skutečné rozměry bludného balvanu (370 x 170 x 120 cm) jsou na památníku, který bludnému balvanu přiznává délku 320 cm, uvedeny chybně. Památník s Porubským bludným balvanem je v Ostravě-Porubě nedaleko konečné zastávky tramvaje č. 8 Vřesinská.

Prvenství největšího bludného balvanu ztratil Porubský bludný balvan v roce 1954, kdy byl na stavbě NHKG (Nová huť Klementa Gottwalda) při hloubení základů slévárny v hloubce 7 metrů ve výšce 223 m n. m. nalezen bludný balvan z nažloutlé šedo-růžové hrubozrnné porfyrické žuly původem ze středního Švédska nebo jižního Finska o rozměrech 320 x 250 x 155 cm a váze cca 17, 5 t. To je přibližně o 6,7 t více než má bludný balvan v Porubě. Tomu zůstalo prvenství bludného balvanu s nejdelší osou. Od roku 1990 je bludný balvan z Kunčic

přírodní památkou Kunčický bludný balvan. Nachází se v ostravské městské části Slezská Ostrava, Kunčice, vedle konečné zastávky tramvaje č. 4 Jižní brána. Fotografie Kunčického bludného balvanu z října 2019 je na titulní straně Souvků Plus.

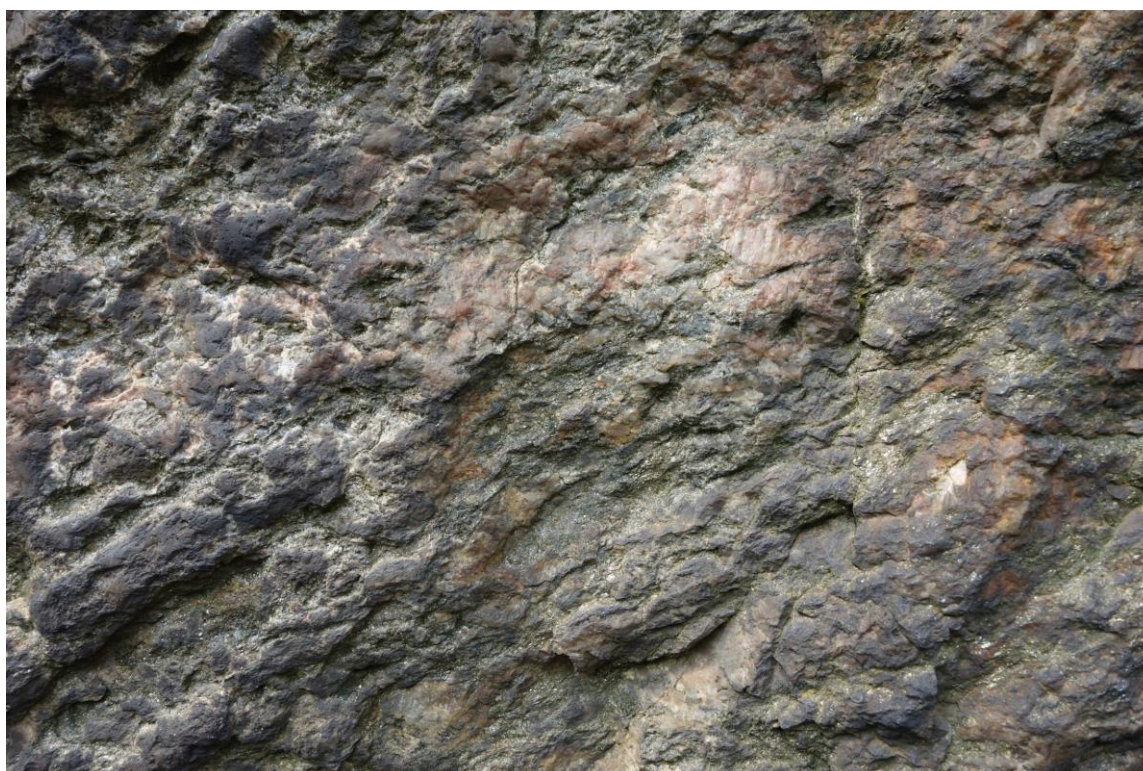
Porubský bludný balvan u památníku osvobození v Ostravě-Porubě. Foto M. Uhlířová 2019.

Detail povrchu Porubského bludného balvanu. Foto A. Uhlíř 2019.

Chybný údaj 320 cm o délce Porubského bludného balvanu. Foto A. Uhlíř 2019.

Detail (16 x 24 cm) zašlého povrchu Kunčického bludného balvanu. Foto A. Uhlíř 2019.

Literatura:

- ROHEL, J. 1948: Slezský malíř, rozpravy o životě a díle Valentina Držkovice. Adolf Tománek, Opava, 88-89.
- VODIČKA, J. 1954: Bludné balvany na Ostravsku a jejich ochrana – Ochrana přírody 9, 15-18.
- KROUTILÍK, V. 1960: [Bludné balvany na Ostravsku](#), publikováno na www.souvky.estranky.cz.
- HAVRLANT, M. et al. 1967: Dějiny Ostravy, Profil, Ostrava. 15-16.
- UHLÍŘ, A. 2010: [Porubský bludný balvan](#), E-journal Neviditelný pes (www.neviditelnypes.lidovky.cz) 7. 8. 2010.
- UHLÍŘ, A. 2010: Porubský bludný balvan a jeho zvláštní role v dávném zemědělském společenství – Archeologie Moravy a Slezska 2010, Česká archeologická společnost, 241-244.
- UHLÍŘ, A. 2012: [Daleká cesta malíře](#) - Obrys-Kmen Týdeník pro literaturu a kulturu 16, 4. Pověst Máselný kámen ve Vidnavě, internetové stránky města Vidnavy, www.vidnava.cz.

Josef Slavíček a jeho výzkum fosilií v souvcích

Oldřich Sobek

V roce 1901 byl správcem farnosti v Libhošti ustanoven P. Josef Slavíček (* 3. 1. 1866 Milkov, okr. Prostějov; † 6. 11. 1944 Frenštát pod Radhoštěm), který krátce po příchodu do Libhoště začal spolupracovat s muzeem ve Štramberku. Uspořádal jeho paleontologické sbírky a rozhodl se pořídit ve štramberském muzeu sbírku místních hornin. Ve čtvrtohorních fluvioglaciálních usazeninách na severním úbočí Libhošťské hůrky nacházel zajímavé pazourkové a jiné valouny, které ihned upoutaly jeho pozornost. Jeho zvědavému badatelskému duchu nemohly uniknout libhošťské pískovny. Bylo jich zde několik otevřeno právě v těchto fluvioglaciálních vrstvách ze štěrků a písků. Jejich stěny dosahovaly výšky až 20 metrů. V hromadách vytrádkového, neupotřebitelného materiálu se časem nahromadily větší úlomky i balvany skandinávské (švédské) žuly, množství neobvyklých, velkých pazourkových „jader“ a další zajímavý geologický materiál, který si jako „úlovky“ přinášel na libhošťskou faru. Procházel rovněž pole na severním úbočí Libhošťské hůrky, kde zejména po deštích na jaře a na podzim nacházel četné pazourkové valouny (největší pazourkové jádro v jeho sbírce vážilo přes 6 kg). Po zjištění, že na celém tomto mocném ložisku není stop po jejich opracování člověkem, začal je roztloukat a zajímat se o jejich vnitřní strukturu. Aby je mohl studovat, začal na faře z nasbíraného materiálu provádět výbrusy vybraných zkamenělin. Ty se samozřejmě dělaly pouze na ručním brusku, kterým někdo musel točit. Jeho hlavním pomocníkem byl přítel pater Rudolf Sobek. Při studiu zkamenělin navázal na některé starší práce MUDr. Maurice Remeše z Olomouce a při výzkumu vyvěřel na výsledky prof. Josefa Klvani. Ke svému překvapení Slavíček zjistil, že pazourková jádra a valouny obsahují zkřemenělé živočichy, většinou korály, houby, lilijice, ježovky a jiné živočichy. Svá pozorování uveřejnil v pojednání „Zkameněliny bludných pazourkových valounů od Libhoště u Příbora“ s podtextem „Geografická črta od Josefa Slavíčka v Libhošti“. Spisek vyšel jako samostatná publikace Věstníku Klubu přírodovědného v Prostějově v roce 1904. Při svých pochůzkách krajinou kolem Libhoště nacházel Slavíček na několika místech i větší či menší ohlazené valouny štramberských vápenců. Největší z nich, mohutný balvan, či snad kra, který vyrůstal z terénu u Polášky, „spotřebovali“ Libhošťané na vápno, které zde pálili v improvizované peci. To vše spolu s nálezy zkamenělin v Libhošti a Klokočově jej podnítilo k hlubšímu studiu geologické minulosti zdejší krajiny. Své závěry pak zveřejnil ve spisku „Starší třetihory na Novojicku“, který vyšel v roce 1906, rovněž ve Věstníku Klubu přírodovědného v Prostějově.

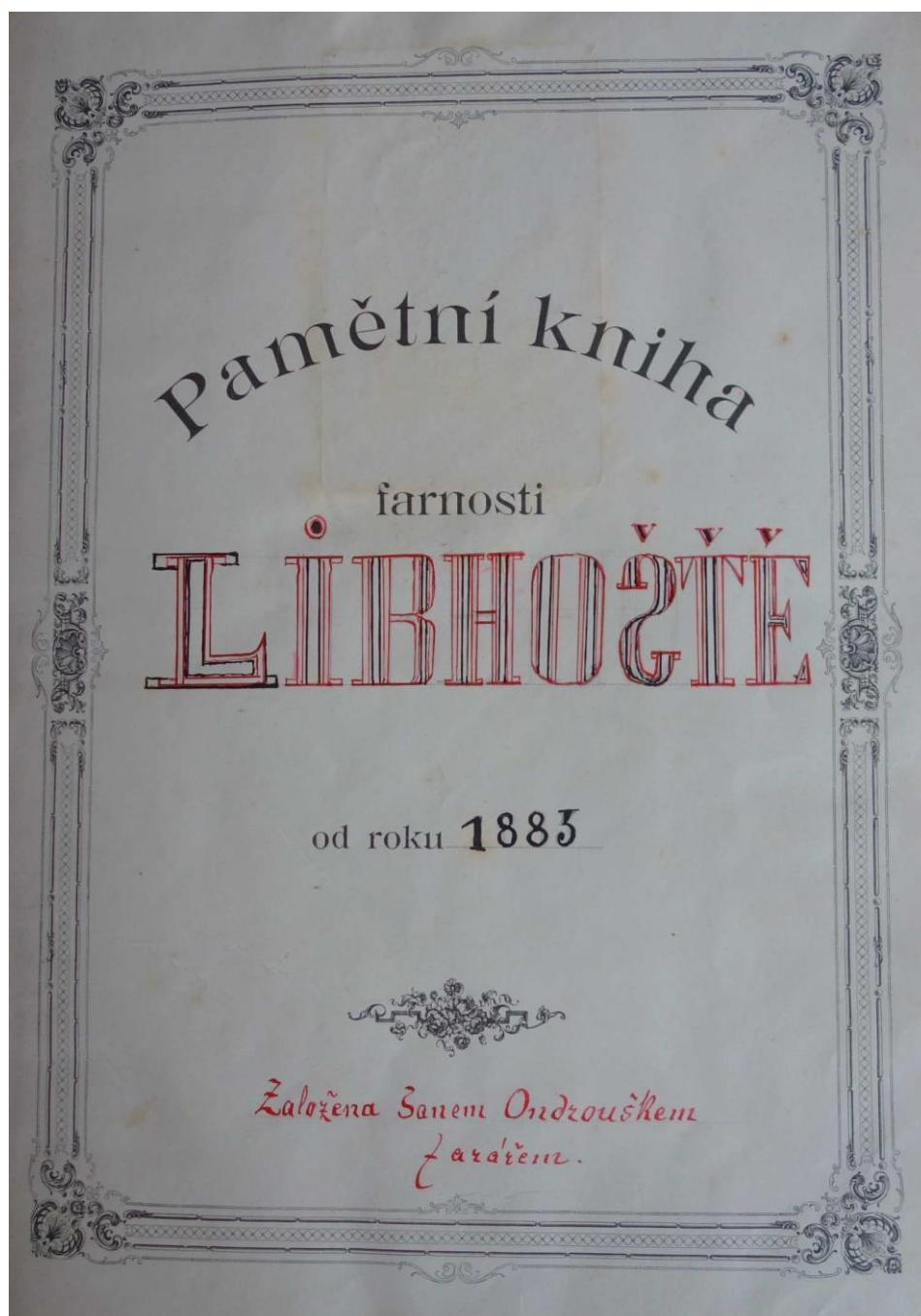
K nejvýznamnějším přírodovědným zásluhám J. Slavíčka patří objevení a shromáždění velkého množství svrchnokřídových zkamenělin u Klokočova, který je dnes součástí Příbora. Ve třech malých lomech, ve svahu nad dnešní silnicí I/48, zejména v tzv. „Panském“ lomu, ale i na okolních polích a cestách, našel množství korálů, které se na první pohled odlišovaly od zkřemenělých korálů libhošťských. Srovnáním a vyhodnocením zjevných rozdílů mezi libhošťskými a klokočovskými sběry dospěl k závěru, že libhošťské korály mají ohlazený povrch, jsou téměř vždy v pazourku a nemají již většinou dobře zachovalou strukturu (jsou rozteklé). Usoudil, že jsou s určitostí bludné a pocházejí odněkud ze severních oblastí někdejšího křídového moře. Klokočovské korály naproti tomu, až na výjimky, mají povrch drsný se zchovalými kalichy. Jsou vyplněny chalcedonem ale jejich vnitřní kostra je tvořena živcem vápenatým, i když živočich měl za života kostru ryze křemičitou. Vnitřní struktura korálu je však plně zachována. Poznatky a názory na rozdílný proces fosilizace a vznik zkamenělin od Klokočova a z libhošťských štěrků a písků zůstaly v rukopise, který je uložen

ve frenštátském muzeu. Třetí významnou lokalitu fosilií fauny druhohorního moře objevil Slavíček ve vrstvách štramberského vápence na závišickém (jihovýchodním) úbočí Libhošťské hůrky, kde obyvatelé obce Závišice otevřeli vápencové lomy a pálili vápno. Slavíček zde nacházel typické živočichy období nejvyšší jury, které známe z lomů ve Štramberku. Začal intenzivně shromažďovat potřebné podklady ke studiu sbírky. Sháněl odbornou literaturu, ovšem k vědeckému zhodnocení tak rozsáhlé sbírky již nepostačovaly kontakty s MUDr. Remešem ani s prof. Klvaňou. Vše již bylo nad síly venkovského faráře. Obrátil se proto na preláta Maxmiliána Mayera, který mu zprostředkoval styk a spolupráci s Dr. Friedrichem Trauthem z Vídně.

Na novojičínské nádraží na cestu do Vídně byla sbírka dopravena na několika koňských povozech. Výsledky hodnocení uveřejnil Dr. Trauth v roce 1911 ve studii *Die oberkretazische Korallenfauna von Klogsdorf in Mähren* (*Zeitschrift des Mährischen Landesmuseums*, ročník XI., Brno). Z nalezeného materiálu bylo popsáno celkem 32 druhů korálů druhohorních moří, z toho 14 druhů vůbec poprvé. Jeden z korálů z rodu *Diploria* byl nazván po jeho objeviteli *Diploria Slavíčeki*. Dnes už nikdo nezjistí, jak velká část sbírky se vrátila do Libhoště. Její určitá část však zůstala už natrvalo v Přírodněhistorickém muzeu ve Vídni, další část v Přírodovědném muzeu Josefa Ferdinanda v Olomouci. Ovšem na prozkoumání celé sbírky se vůbec nedostalo (např. houby) a snad není zhodnocena dodnes. Publikování a vědecké zhodnocení Slavíčkovy obrovského úsilí nešlo pozornosti vlivných osobností blízkých císařskému dvoru. Na popud arcivévodky Josefa Ferdinanda (byl náruživým geologem) měl být Slavíček poctěn vyznamenáním rytíře řádu Františka Josefa. Nakonec k tomu nedošlo, údajně se sám Slavíček tomu bránil. S konečnou platností asi rozhodlo i vypuknutí první světové války. Sběry materiálu, třídění, určování, ale zejména namáhavá práce při provádění ručních výbrusů jej vyčerpala natolik, že vážně onemocněl a musel vědecké činnosti zanechat. S jeho nemocí si nikdo nevěděl rady, dnes však usuzujeme, že onemocněl silikózou, typickým onemocněním horníků, právě při pořizování výbrusů zkamenělin.

P. Josef Slavíček, kolem roku 1930, ateliér Jan Lochman. Frenštát p. R.
Archiv Muzea ve Frenštátě p. R.

Pamětní kniha farnosti Libhoště vedená od roku 1883 uchovává fotografie z prvního desetiletí 20. století, které dokumentují Slavičkovu sběratelskou a výzkumnou činnost. Jedná se o 18 malých kontaktních fotografií čtvercového formátu. Povrch vybledlých fotografií je mírně zvlňný. Soubor představuje 10 fotografií pískoven, v nichž Slaviček sbíral pazourkové zkameněliny, 6 fotografií lomu v Klokočově (naleziště zkřemenělých hub a korálů) a 2 fotografie zkřemenělých korálů z Klokočova. Lom v Klokočově a pískovny v Libhošti a Závišicích již dávno neexistují. Fotografie vznikly pravděpodobně někdy kolem roku 1905. Některé Slavičkovy poznámky jsou z roku 1911. Pořízení fotografií z farní kroniky bylo umožněno díky vstřícnosti duchovního správce římskokatolické farnosti v Libhošti P. Mgr. Dušana Zeliny.

Časť ľomu u Klotkočovej, kridový pískovec a slepovec.
Nálezisko zvláštnych húb a koráľi.

Časť ľomu u Klotkočovej. (Jako prievle.)

Pískovna u Dreigiebla. Nálezisko prazdobných
z kamenných.

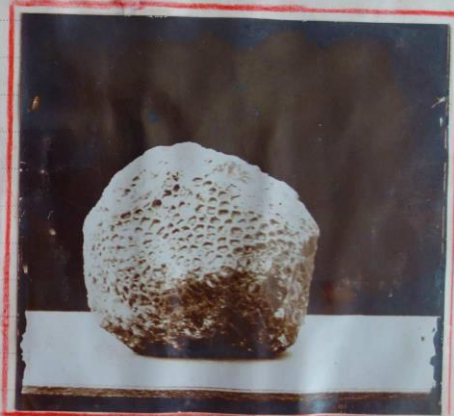

Pískovna u Dreigiebla. (Jako prievle.)

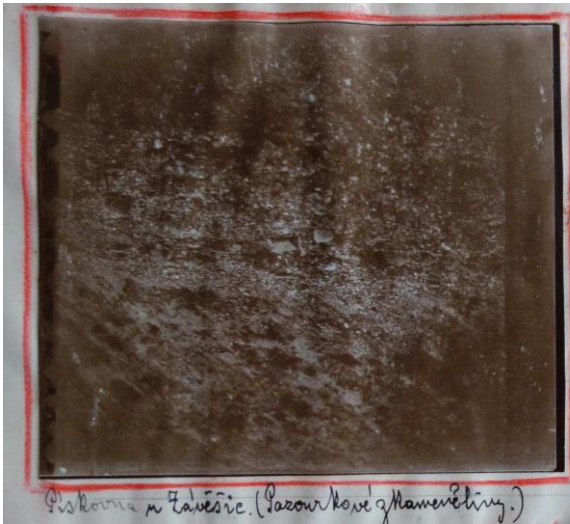
- 1) *Cyphocoma*
Kittli
- 2) *Orbiella* cf.
arbaria

Dva zvláštnych koráľi z Klotkočovej.

Zvláštny koráľ z Klotkočovej. (Zastavená *Orbiella*).

Jaroslav Josef Slavček z Bieleho objavil nálezisko zvláštnych koráľi a húb u Klotkočovej u Trilora. Chrámy ma
krištáľ uložen v múzeu Josefo-Ferdinandum u Mníchovi. Veci spracovával D^r. Petr Trávník v c. k. dvornom
múzeu ve Vídni. Dostal zväčša 13 nových druhů koráľových z nichž jeden keď ch nálezce nazvan: *Diploria*
Slavčeki. Obidve pojednani o týchto koráľoch vyšli asi v kvetnu r. 1911. - Vyšlo pod názvom: Die oberkrainische
Korallenfauna von Klugdorf in Mähren.

Pískovna u Lavenic. (Pozor kové z kamenečiny.)

Pískovna u Lavenic. (Pozor kové z kamenečiny.)

Část ložni u Klokocově.

Část ložni u Klokocově.

Část ložni u Klokocově.

Část ložni u Klokocově.

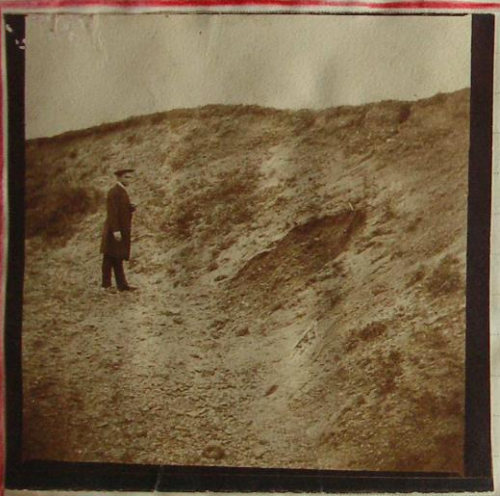
Nové druhy Moravě Klokocovských ipon: *Tetinaeis rehneri*, *Mitroffia chaetoides*, *Cryptococenia hitti*, *Dryptococenia mltici*, *Diplococenia Mognorjeensis*, *Diploria Slavčicki*, *Faria carpatica*, *Heliospora tenera*, *Saxotheca subhoerweni*, *Saxotheca Bostkyensis*, *Saximacandransea Felvi*, *Sabiella moravica* a *Phyllococenia lepidoides*.

Pískovna u Dreigebli.

Pískovna u Dreigebli.

Pískovna u Lávěšic.

Pískovna u Lávěšic.

Pískovna u Lávěšic.

Pískovna u Lávěšic.

Pojednání
 pazourkových zka-
 meniných z okolí
 Libhoště

Rukopis Slavičkovy práce publikované v roce 1905. Archiv Muzea ve Frenštátě p. R.

Čal jsem svůj kus, na němž bylo
 bozorně rozhloukati. Teď po zimní práci mám
 sbírku, která jest unikátní v Rakousku. Cítí 2500
 exemplárů, sbírkou se kusů, rohoce pazourků, které
 ale a ochotně s ním ve stejném počtu exemplárů
 řadu sbírky. <sup>Sbírka je doplněna z hojného materiálu mimo se,
 zromašského.</sup>
 sbírka je nejen geognosticky, nýbrž i
 paleontologicky. Průběh bude nice vyřadovat ^{veliké}
 práce ponevadž porizeni vybranu v tak tvrdé látce jako
 jest křemen bude velmi nesnadné, ale bude všeobecné,
 protože je to nejvíce množství úplné nových druhů.
 Sou zastoupeny ~~to~~ v svých sbírkách téměř všechny
 druhy, včetně mořské úžavní sbírky (sepnou).

Část Slavičkova rukopisu z roku 1905 se zmínkou o sbírce 2500 pazourků.
 Archiv Muzea ve Frenštátě p. R.

významným jest množství mořských hub, houby a jeřovek.
 (Vermes) 4. Spongia Hexacorallia Echinoidea
 Cerium Crinoidea Crustacea Hydrozoa
 liličnice korymbóza raky množství měkčůvek Brachiopoda
 (Mollusca) z měkčůvkami (Mollusca) a obratl. (Vertebrata)
 mlže (bridičnáci) (klavonořci) zuby a mozeč
 mořských rybič.

Popis sbírky pazourků s fosiliemi, v němž Slavíček uvádí „zuby a množství šupin rybích“.
 Archiv Muzea ve Frenštátě p. R.

1. 10. 1.
 MUSEUM Frenštát p. R.
 Kyselina křemičitá tvoří hlavní součástku kyseliny křemíkové
 vyskytuje se v přírodě v trojí hustotě a síle 1). 2,65 =
 krystalovaný křemen a tridymit 2). 2,312 = krystalovaný tri-
 dimit a 3). 2,2 = křemen beztvrný opál. Chalcodem jest
 kryptokrystalický a tvoří přechod mezi tridymitem a opálem.
 Parourek sestává skoro z čisté kyseliny křemíkové. Fuchs prohlásil
 parourek za složeninu křemene a opálu a Bischof přistoupil
 k tomu náhledu. Později mineralogové však tomu
 odporují, ač náhled první jest pravděpodobný. Parourek černá,
 ve barvy a hustoty 2,591 ve vysokém žáru podněl síce formu,
 ale dokonale zpeřel a dal se lehounce v moždici na prášek ro-
 zbiti, který měl hustotu 2,237. Přiblížil se tedy parourek či-
 stému křemenu úplně k opálu. Berzelius analyzoval křemíček a ze-
 měřil starého parourkového vzorku a našel mimo kyseli-
 ny křemíkové ve vnitru 1,34 kalia, 5,74 calcia a 1,20 Mg
 zličníku železitého a zemin. Na povrchu pak 3,2 kalia, 3,2
 calcia bez kysličníku železitého a zemin.
 Parourek nachází se hlavně v křídě a síce v nejvzrostlejších
 souvrstevních vrstvách. Nachází se však také ve vápencích jur-
 stých, ba i v bílém eocénovém vápenci u Teisendorfu. Zajímavé
 jest rozdíly mezi parourkem juránským z křídly a parour-
 kem juránským. Parourek z křídly se při žití v kyselině

První strana Slavíčkovy 42 stránkové práce o pazourku, jeho vzniku a vytváření fosilií.
 Kolem roku 1909. Archiv Muzea ve Frenštátě p. R.

Obeční gymnasiaum u král. měště Kyjově.

Čís.

Důst. pane faráři!

Spřízněně posílám Vám:

1. Hoheneggerovo dílo s přísl. mapou.
2. Geologii Moravy s mapou geol.
3. pojednání o československé a Pidreitelz.

Proboje Hohenegger vyprávěl jsem si z univ. knihovny Víděnské
 nutno jej za měsíc vrátiti. Myslím, že do té doby skadno to pro-
 etete. Mě práce budete brá součastně moci mi vrátiti, nebo až
 Kvadocím. Proin' za to. Jeť uvíte, je geol. mapa moje
 při geologii Moravy dosti prostá. Chce-li jí práce, obraťte se
 na p. geol. Dvorského profesora v. v. j. t. na Starém Brně (to
 dostati). Objednáte-li tem zřícenou geologii, dostanete to v jedné
 a ne dvoje.

Ověřeno: Miklano sri jacti

Na Kores příkladně H. evropskou mapu oškol' vařcha, de
 výjma n. v. geol. ústavu. Proin' za vrázení také z v. v. v. v. v.
 Separát o československé byto n. o. l. k. o. p. i. t. m. a. d. p. o. t. i. e. n. i. c. h. i. m. k. i. e. l. k. u. p. a. n.
 je bohužel jím známím. Račte potvrditi že zůstla dílo. Jinde-
 Vám nějaký nejobyčejnější exemplár nepřešle. Jsem-li zřícenou
 našim sbírek vyhnati příč' proin' by. nej.

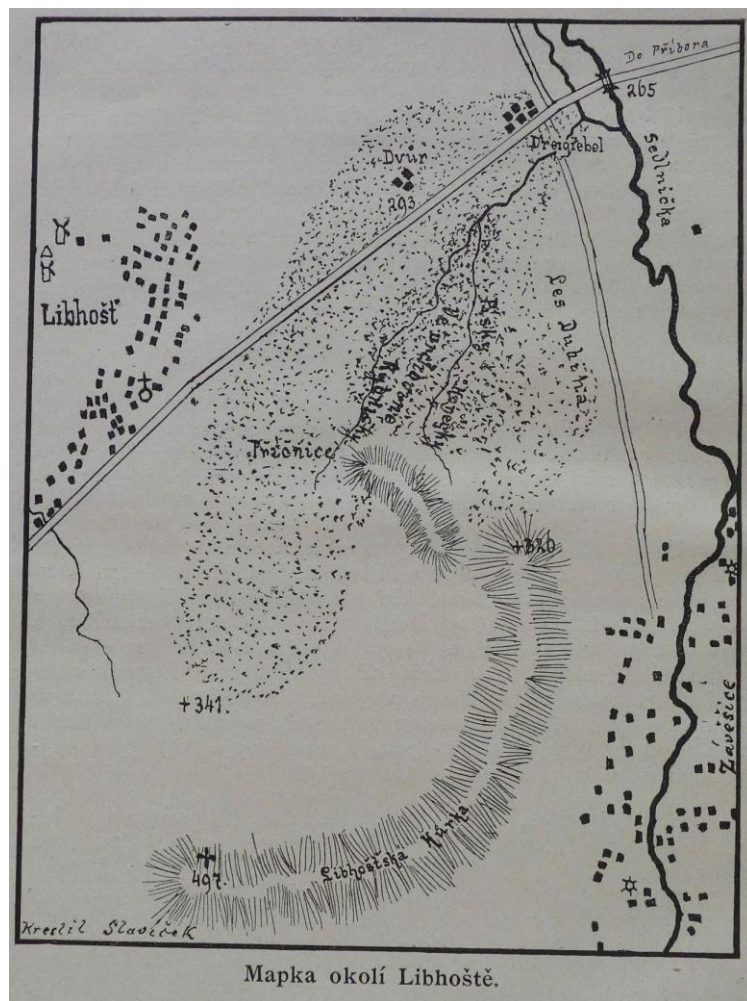
Spejdraven

Váš Klvany

16/XI 1903

Proin' D. Slavickovi jste poslal proin' materiál? To mu na knihovna
 nebo pro. na příslušné reálce?

Dopis Josefa Klvaní z 16. listopadu 1903 adresovaný Slavíčkoví vypovídá o skromných poměrech, které měl Slavíček jako venkovský farář pro své výzkumy k dispozici. Neměl přístup do velkých knihoven a důležitou geologickou literaturu jako např. Hoheneggerovy publikace si opatroval zprostředkovaně. Archiv Muzea ve Frenštátě p. R.

Naleziště „zkamenělin pazourkových“ u Libhoště vyznačené Slavíčkem v roce 1905.

Místo Slavíčkových sběrů severně od Libhošťské hůrky. Foto A. Uhlíř 2016.

Místo Slavíčkových sběrů pod Libhošťskou hůrkou. Pohled ve směru na jih.
Písečná krtina demonstruje tenkou vrstvu ornice. Foto A. Uhlíř 2016.

Poslední pokus o těžbu písku v Libhošti
Poslední těžba písku. Informační tabule na Libhošťské hůrce. Foto A. Uhlíř 2016.

Místo Slavičkových sběrů pod Libhošťskou hůrkou.
Pohled od silnice Nový Jičín – Příbor. Foto A. Uhlíř 2016.

Pazourky v písku. Malá zalesněná část severně od Lihošťské hůrky. Foto A. Uhlíř 2016.

Stará pískovna severně od Libhošťské hůrky. Foto A. Uhlíř 2016.

Zasypávání staré pískovny odpadem. V pozadí ve směru na jih Libhošťská hůrka.
Foto A. Uhlíř 2016.

Stavba dálnice D 48 v Libhošti. V pozadí Libhošťská hůrka (494 m n m.). Pohled ve směru na jihovýchod. V rozježděném materiálu z výkopů výskyt pazourků.
Foto A. Uhlíř 2020.

Stavba dálnice D 48 v Libhošti. Pohled ve směru na jihovýchod. Vpravo část Libhošťské hůrky.
Foto A. Uhlíř 2020.

Stavba dálnice D 48 v Libhošti. Pohled na Libhošťskou hůrku ve směru na jihovýchod.
Foto A. Uhlíř 2020.

Stavba dálnice D 48 v Libhošti. Foto A. Uhlíř 2020.

Stará pískovna v Libhošti poblíž domu čp. 278. Těžba písku ukončena před rokem 1931. Pohled ve směru na východ. Vpravo Libhošťská hůrka. Foto A. Uhlíř 2020.

Literatura:

SLAVÍČEK, J. 1905: Zkameněliny bludných pazourkových valounů od Libhoště u Příbora – Věstník Klubu přírodovědeckého v Prostějově za rok 1904 VII, Prostějov, 79-84.

SLAVÍČEK, J. 1906: Starší třetihory na Novojicku, Zvláštní otisk z Věstníku Klubu přírodovědeckého v Prostějově, 3-12, Prostějov.

SLAVÍČEK, J. kolem 1909: Vlastnoruční rukopis bez nadpisu o pazourku, procesu jeho vzniku a vytváření fosilií, 42 s., Archiv Muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm.

TRAUTH, F. 1911: Die oberkretazische Korallenfauna von Klogsdorf in Mähren, Zeitschrift des Mährischen Landesmuseums, roč. XI., 58-192, Brno.

SOBEK, O. et al. 2001: Josef Slaviček – Život a dílo, Osvětová beseda v Libhošti, 54 s., Nový Jičín.

SOBEK, O. 2001: Josef Slaviček – kněz, národopisec, paleontolog, geolog, archeolog – Poodří časopis obyvatel horní Odry č. 2, Ostrava, 8-10.

TABÁŠEK, O. 1993: Paleontologická sbírka P. Josefa Slavička, Muzejní a vlastivědná společnost ve Frenštátě p. R., 10 s., Frenštát pod Radhoštěm.

UHLÍŘ, A. 2016: [Libhošťská hůrka – nunatak uprostřed Moravské brány](#), E-journal Neviditelný pes (www.neviditelnypes.lidovky.cz) 25. 2. 2016.

UHLÍŘ, A. 2019: [Mauric Remeš a Josef Slaviček jako průkopníci výzkumu fosilií v souvcích z okolí Příbora](#) – Měsíčník města Příbora č. 12, Město Příbor, 23-24.

Pamětní kniha farnosti Libhoště z roku 1883. Římskokatolická farnost Libhošť.

UHLÍŘ, A. : Der Anfang der Forschung des Geschiebefossilinhalts im ehemaligen Österreich-Ungarn, připraveno k vydání v Geschiebekunde aktuell, Společnost pro výzkum souvků, Hamburk.

Fotografie souvků z Brumovic

Ferdinand Scholz

Malá zkamenělina - pravděpodobně houby, 10 x 8mm, v souvku baltského křídového pazourku. Leg + foto F. Scholz. Již zaniklá pískovna západně od nádraží Skrochovice.

Souvek s fosilií houby *Aulocopium* v pazourku opolského typu. Leg. + foto F. Scholz, pole Brumovice. Velikost fosilie je na lokalitě u Brumovic ojedinělá - jeden exemplář této velikosti za 20 let sběru souvků.

Detail houby *Aulocopium*. Leg. + foto F. Scholz.

Otisk stonku lilijice v souvku třetihorního baltského pazourku. Leg + foto F. Scholz.

Souvek třetihorního baltského pazourku s mechovkami, tak zvaný mechovkový trávník.
Leg. + foto F. Scholz, pole Brumovice.

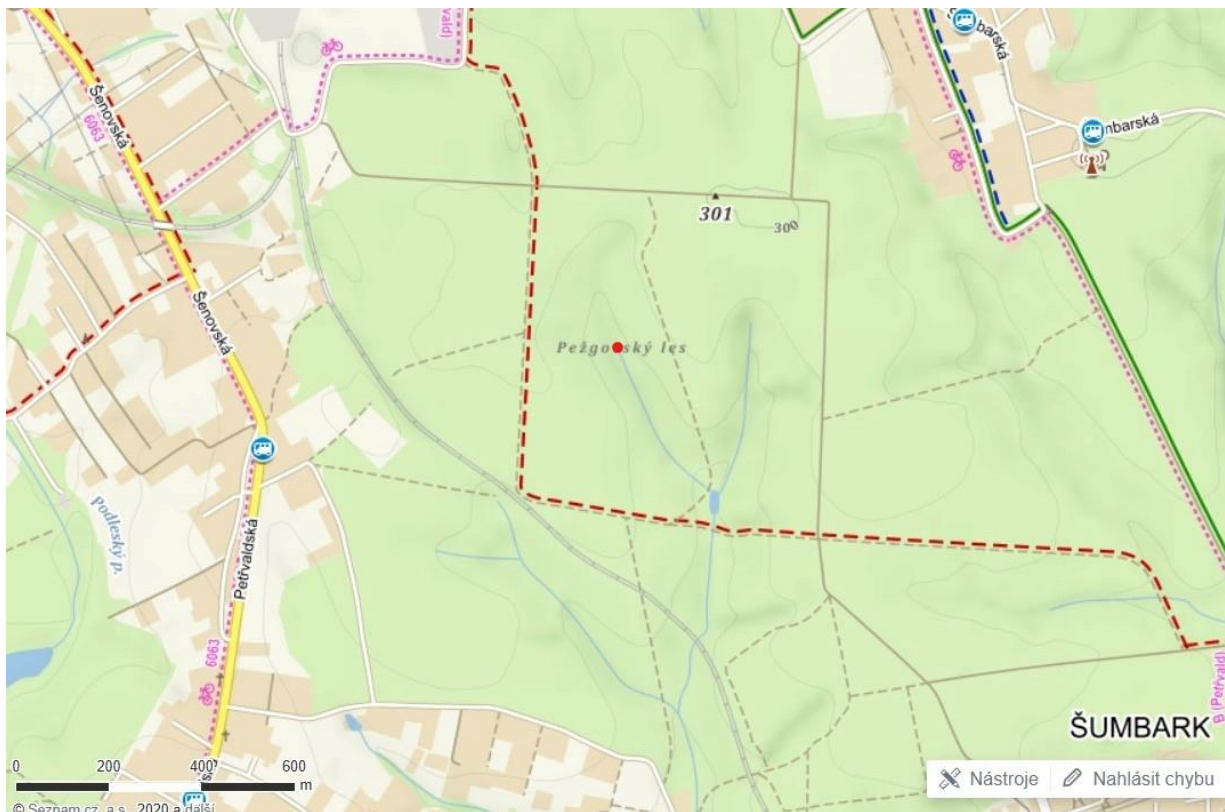
Detail třetihorního pazourku z dánu s mechovkami. Leg. + foto F. Scholz.

Bludný balvan v Pežgovském lese

Jaroslav Kudláček

Na kdysi velmi řídké osídleném místě ve Slezsku nedaleko Karviné bylo v roce 1955 založeno město Havířov. Jako děti jsme z Havířova podnikali dobrodružné výpravy do nedalekého Pežgovského lesa. Povědomí místních obyvatel o tradicích, národopisu a zaniklých osadách zde nebylo skoro žádné, lidé tehdy nazývali les různými jmény a teprve z mapy jsme se dozvěděli, že se jmenuje Pežgovský. Chodili jsme do něj s rodiči, kteří měli rádi přírodu. Také jsme v lese sbírali houby.

Bydleli jsme přímo na okraji lesa v části Havířova Šumbark. Do Pežgovského lesa, který lákal k dobrodružným výpravám, jsem chodil se spolužáky. Měli jsme klub a tramskou osadu Old zálesák. V tomto roce v březnu tomu bude 50 let ... Uprostřed Pežgovského lesa jsme se scházeli na jednom místě, kde bylo jezírko a stará pískovna. Okolní údolí jsme pojmenovali „Údolí bažin“ a „Údolí ticha“. Zurčící potoky, o kterých občas vyprávějí někteří pamětníci, tam už nebyly. Spíše polovyschlé potůčky a bažiny. Z rostlin se zde vyskytoval zejména modře kvetoucí hořec tolitovitý, horská bylina a vzácný pozůstatek z dob ledových (glaciální relikt). Hladina vody v jezírku, které bylo z poloviny zanesené (původně mohlo mít rozměry 30 x 50 m) měla asi jeden metr. Jeho břehy byly písčitohlinité. V jezírku byl potopen masivní železný vozík, pravděpodobně pozůstatek po dávné těžbě písku. Svahy pískovny se tyčily nad jezírkem. Poblíž hnízdil pár sokolů a vyskytovaly se tam sovy, o čemž svědčilo množství vývržků.

Pežgovský les. Bludný balvan vyznačen červeně.

S kamarády jsme se scházeli také u velkého bludného balvanu. Nacházel se asi 400 metrů po cestě údolím zhruba směrem na severozápad od jezírka. Ležel v místě, kde již údolí přešlo do úzké rokle. Vedle bludného balvanu byl menší kámen. Vážil asi 25 kg. Odesl jsem jej v batohu domů a v roce 1974 vynesl v Beskydech na kamennou mohylu Ivančenu. Velký bludný balvan uprostřed Pežgovského lesa byl z jemnozrnné šedé žuly. Vyčníval asi 60 cm nad povrch, do něhož byl zabořen. Povrch měl ohlazený. Tvar kulovitě zaoblený, mírně kuželovitý. V roce 1970 jsme na jedné straně balvanu kopali do hloubky asi tak 40 – 50 cm a nepodařilo se nám balvan podkopat. Jeho výška od vrcholu kužele nad zemí až po spodní část balvanu pod zemí měla víc než jeden metr. Hrubým odhadem mohl vážit 2 tuny. Místo, kde se bludný balvan nachází, je dost odlehlé a v jeho blízkosti nevedou žádné stezky. Pokud se dnes vypráví o „[dravých bystřinách, rybníčcích a bludných balvanech](#)“ v Pežgovském lese, musí to být velmi staré vzpomínky. Snad z doby na počátku 20. století. Bludný balvan v roklí nedaleko jezírka uprostřed Pežgovského lesa byl před 50 lety v celém lese jediným. Tedy alespoň jediným viditelným na povrchu. Kdoví, zda se tam dnes ještě nachází.

Detail mapy s vyznačením bludného balvanu ve výšce 275 m n. m.

Stopy po nejstarším osídlení Ostravska

Vladimír Kroutilík

Nejstaršími stopami po pravěkém osídlení Ostravska jsou ojedinělé nálezy dvoulicího pazourkového pěstního klínu a fosilních kostí *Elephas* sp. a *Equus* sp., které našel v roce 1942 M. Vašíček v pískovně v Ostravě-Přívoze. V této pískovně našel v roce 1943 H. Schwabedissen podlouhlý pazourkový úštěp s bulbem. Kosterní nálezy jsou uloženy v Moravském muzeu v Brně, pěstní klín a úštěp jsou do roku 1945 nezvěstnými. K. Žebera, který konal v letech 1952-1954 výzkum na Ostravsku, objevil v přívozké pískovně ještě lidskou rukou obitý valoun dinasového křemence. Na základě těchto nálezů usuzuje, že v Ostravě-Přívoze sídlil acheulénský člověk nejspíše na březích opuštěného ramene řeky Odry (časové zařazení: druhá doba – velká – hlavní – meziledová).

Potom by teprve následovaly Šipka (Kotouč) a Předmostí u Přerova. Světoznámé nálezy v Šipce (úlolek dolní čelisti 10 – 11 letého dítěte nikoli neandertálského, ale pouze neandertálského typu, kamenná industrie, zvířecí kosterní nálezy apod.), řazené či vyčleňované jako tzv. šipkién jsou patrně stejného stáří jako nálezy, patřící do období tzv. szeletiénu (mladého mousteriénu) v Předmostí u Přerova (zhruba před 70 000 lety).

Landek pak náleží tzv. gravettiénu, období hmotné lidské kultury, která se vyznačuje pazourkovou industrií lovců mamutů, žijících v ostravské oblasti zhruba 26 000 let před naším letopočtem.

V bezprostřední blízkosti Ostravy zachovaly se stopy po nejstarším osídlení Ostravska, které můžeme datovat do období tzv. gravettiénské hmotné kultury, kterou řadíme k mladšímu období starší doby kamenné.

Na Landeku (dnes Urxově vrchu – dříve též Masarykově vrchu) rozkládalo se zhruba před 26 000 lety tábořiště lovců mamutů, kteří tu zanechali velké množství pazourkových nástrojů a jiných pozůstatků hmotné kultury, z nichž mohl být rekonstruován (kromě rozložení tábořiště) i způsob původního života lovců mamutů. Významná lokalita pravěkého osídlení Ostravska leží na levém břehu řeky Odry zhruba 45 m nad hladinou poblíž soutoku řeky Odry s Ostravicí na zalesněném návrší v bezprostřední blízkosti Kulturního domu dolu Eduard Urx u neudržovaného tenisového hřiště. První předběžné zprávy podal Jan Folprecht (tábořiště bylo vlastně objeveno v roce 1924 při provádění zemních úprav pro zřízení tenisového hřiště u závodní vily. V Petřkovicích byly získávány podle J. Skutila ojedinělé paleolitické artefakty již od roku 1890. Skutil uvádí též jméno Aloise Adamuse) v roce 1926 – 1929, který jako první z badatelů na podkladě množství pazourkové industrie (opracovaných nožů i neopracovaných pazourků a jejich odštěpků) soudí, že se na Landeku nacházela pravěká dílna (výrobna) pazourkových nástrojů. Materiál z těchto výzkumů je uložen částečně v Městském muzeu (dnes Ostravském muzeu), částečně v Moravském muzeu v Brně. J. Folprecht pracoval na Landeku do roku 1937.

Významnější a pro Ostravsko i naši prehistorii velmi cenné poznatky přinesl na Landeku systematický výzkum brněnského archeologa Bohuslava Klímy, který tu pracoval v letech 1952 – 1953. Podařilo se mu rekonstruovat tábořiště, našel sošku ženy provedenou jemnou řezbou v krevetu a co je nejzajímavější: objevil zlomky kamenného černého uhlí v pravěkém ohništi, zbytky popela přepálených zbytků mamuta. Na charakteru a stupni popela i

kosterních zbytků dokazuje, že používání uhlí lovci mamutů bylo zcela uvědomělé, nikoli náhodné! Tento význačný objev je podložen skutečností, že v těsné blízkosti (asi 200 m) bývalého tábořiště lovců mamutů vychází na povrch ve svazích Landeka uhlonosné vrstvy ostravského souvrství (nejnáznorněji kolmý výchoz u zadní brány dolu Eduard Urx – příchod od hrušovské strany).

V ohništích pravěkých lovců mamutů se zachovaly úlomky černého uhlí jen ojediněle, častější jsou drobné, mikroskopické zlomky zkoksovatělé. Chemické rozbory konal prof. Rudolf Jirkovský. Černé uhlí dosahovalo většího žáru a proto jsou zlomky zvířecích kostí intenzivně přepálené. Na prozkoumané ploše 170 m² odkryl B. Klíma asi 6 bývalých ohnišť.

Dále bylo nalezeno na 800 kamenných nástrojů a přes 6 000 kusů odpadového materiálu jako úštěpků, zlomků pazourkových třísek apod. Připočteme-li dřívější početné nálezy pazourků z Folprechtových sběrů, dokreslují nám tyto nálezy domněnku, že zde existovala pravěká dílna kamenných nástrojů. Výrazná škrabadla a vrubovité čepelky spolu s jakýmsi zařízením na opracovávání jsou přesvědčivým důkazem.

Konečně velmi zajímavým a cenným nálezem byly hrušky krevele, které svědčí o tom, že tato železná ruda byla zde přepalována za účelem urychleného rozpadu a získání pestrého barviva. Miniaturní soška (veliká 46 mm) z tohoto materiálu představuje jakési přirozené torso ženy, které nezdůrazňuje ženské pohlavní znaky jako některé jiné sošky „Venuše“. B. Klíma hodnotí toto torso jako zdařilé dílo, které obohacuje podstatně řadu moravských dokladů nejstaršího výtvarného umění či výtvarného projevu.

Výzkumné práce v roce 1953 dokázaly, že sídliště lovců mamutů v Ostravě-Petřkovicích bylo táborovou osadou s budovanými přístřešky (přestřešky) patrně téhož nebo podobného druhu, jaké byly odkryty na jiných sídlištích ve střední Evropě (Dolní Věstonice, Pavlov, Kostjenki atd.).

Na Landeku byly nalezeny zbytky i po mladších lidských kulturách z mladší doby kamenné – neolitu. Jsou to především stopy po kultuře lidu lužických popelnicových polí a po lidu s moravskou malovanou keramikou. Nepatrné zlomky nádobí svědčí o osídlení v době železné, římské a v době stěhování národů. Dokladem starého slovanského osídlení je keramika z mladší doby hradištní, nalezená také na tomto vrchu ale na jiném místě (na východní části). Plocha ostrožny v této sv. části poskytla příhodné podmínky pro vznik mohutně opevněného slovanského hradiska, jehož sídlištní vrstvy byly později silně narušeny úpravami terénu a budováním středověkého hradu. Zbytky po středověkém hradu nelze dnes prakticky již ani rámcově vysledovat. V roce 1987 na stránkách Ostravského večerníku se objevily „informace“ o spojení Landeka se zámekem v Šilheřovicích spojovací chodbou, což možno považovat za pustou fantasmii pisatele.

Naučná stezka, kterou k oběma zmíněným ale rozdílným lokalitám propaguje Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody, není udržována a je spíše zklamáním pro informovaného zájemce.

Doklady po nejstarším osídlení Ostravska tvoří podstatnou část muzejní expozice v Ostravském muzeu. Soška Landecké Venuše je kopíí, originál uložen v Brně.

Pozn.: Psáno v roce 1988

Sloje kamenného uhlí vystupující na svazích Landeku na povrch v karbonském pískovci.
Foto A. Uhlíř 2014.

Cesta k tábořišti lovců mamutů na Landeku. Vlevo socha Landecké Venuše.
Foto A. Uhlíř 2014.

Souvek fosilního dřeva s rytinou

Aleš Uhlíř

Zkamenělé dřevo se ve společenství ledovcových souvků běžně objevuje. Dosud však nebyl znám nález mineralizovaného dřeva s paleolitickou rytinou. Takový nález byl publikován na stránkách internetového deníku Neviditelný pes (VĚDA: Návštěva kabinetu kuriozit) dne 13. října 2006. V roce 2008 o něm 7. března psal internetový časopis OSEL - Objective Source E-Learning, který se zabývá popularizací vědy. V roce 2010 byl nález popsán ve sborníku Archeologie Moravy a Slezska 2009, který uveřejnil 7 černobílých fotografií. Nálezové okolnosti: Ve vyschlém řečišti Odry mezi Svinovem a Polankou (městské části Ostravy) nalezen v roce 1963 kus mineralizovaného dřeva, který se rozpadl na dvě části. Zachovala se menší část o velikosti cca 4,5 x 4 cm s rytinou mamuta.

V roce 1972 se nálezu ujal student archeologie z Brna. Po vizuálním zkoumání v Moravském muzeu se tehdy došlo k závěru, že pravost nelze doložit ani vyvrátit. Pokud by šlo skutečně o paleolitickou rytinu, musela by mít 20 000 – 30 000 let a pokud je známo, z té doby se nic podobného na dřevě nikde nedochovalo. V Moravském muzeu byli přesvědčeni, že jde o legraci a že mamuta někdo nejspíše zhotovil, aby jej vydával za artefakt z doby kamenné.

Počátkem roku 2009 posuzovali fosilizované dřevo soudní znalci v oboru kriminalistická mechanoskopie z Odboru kriminalistické techniky a expertiz Policie ČR (mechanoskopie je metoda používaná zejména v kriminalistice, jejíž pomocí lze např. identifikovat nástroje podle zanechaných stop, určit způsob použití nástrojů apod.). Podle jejich názoru struktury na předmětu nevznikly rytím do materiálu v tomto stavu, předmět musel mineralizovat již s těmi strukturami v povrchu. Nevypadá ani, že by struktury vznikly rytím či strojovým broušením apod. do stávajícího podkladu.

V letech 2016 – 2019 předmět měli v rukou tři zkušení neprofesionální archeologové obeznámeni se vzhledem paleolitických artefaktů. Všichni se vyslovili pro autentičnost rytiny. Podle jednoho názoru je ve středu levého okraje zobrazena část koňské hlavy (větší zlomek nálezu navazující na levou stranu zachovalé části se nedochoval).

Rytina mamuta z Ostravska by byla neméně významným obohacením dokladů nejstaršího výtvarného umění než jakým je Landecká (Petřkovická) Venuše. Fotografie nálezu, detaily a snímky ve velkém rozlišení na:

<https://web.archive.org/web/20190218104055/http://www.souvky.estranky.cz/fotoalbum/rytina-mamuta---historie-takrka-detektivni---viz-komentar-nahore-v--menu--/>

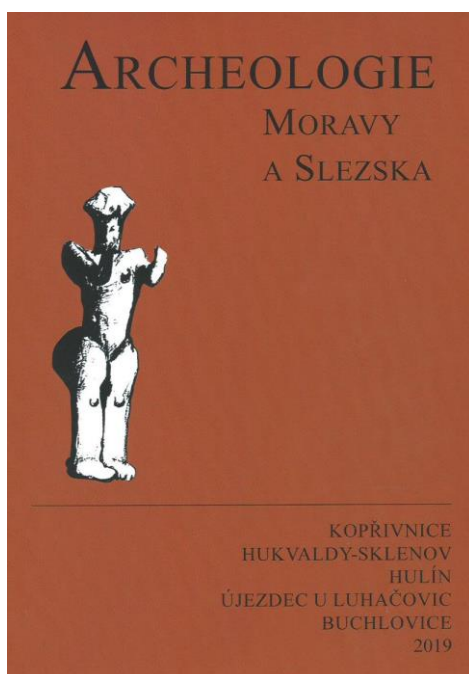

Archeologie Moravy a Slezska 2019

V lednu 2020 vyšel XIX. ročník Archeologie Moravy a Slezska, sborníku pobočky pro Moravu a Slezsko České archeologické společnosti. Sběratele minerálů může zaujmout článek o jaspisu. Se souvky souvisí článek pojednávající o lokalitě trať Hlíny v Kunčičkách u Bašky v podhůří Beskyd, kde se uchovaly vysoce položené reliktní ledovcové sedimenty a krajina má typický vzhled utvářený pleistocenními glaciály. Publikaci lze objednat na webových stránkách [archeologické společnosti](#). Archeologie Moravy a Slezska často uveřejňuje příspěvky související s ledovcovými souvkami a internetové stránky archeologické společnosti informují o aktivitách kolem [expoziční souvků v Bolaticích](#).

M. U.

SOUVKY PLUS zvláštní vydání vycházejí v elektronické podobě, ve formátu PDF.

Zpravodaj pro zájemce o souvky v moravskoslezské oblasti.

Grafická a textová úprava: Ing. Miroslava Uhlířová.

Foto © JUDr. Aleš Uhlíř, Ing. Miroslava Uhlířová 2020. Obsah (texty, fotografie) lze použít výhradně k nekomerčním účelům, a to s odkazem na zdroj a se svolením autora.

Kontakt: uhlir.al@seznam.cz, tel.: 558 634 449, mobil: 602 855 072

<http://www.souvky.estranky.cz/>

<https://souvky-plus.webnode.cz/>

Frýdek-Místek, Ostrava, Libhošť, Brumovice

Den vydání: 27. 2. 2020